

Proletariatets diktatur

Text: Moa Hamark

FÅ ORD ÄR SÅ LADDADE SOM ordet diktatur. Ofta med rätta. Nationalencyklopedin definierar diktatur som »ett styrelsesätt som innebär att en person eller en liten grupp människor har all makt«. Tankarna går snabbt till några av de mer kända fascistiska diktaturena, till exempelvis Spanien under Francisco Franco 1939-1975 eller militärjuntans Grekland 1967-1974.

Proletariatets diktatur, däremot, är ett vanligt begrepp att stöta på när man läser om och diskuterar socialism och kommunism. Det används ofta för att »bevisa« att man som socialist minsann är både diktaturkramare och antidemokrat. Det plockas ibland fram av borgerliga ledarskribenter och av högermedia på ett nästan triumferande sätt. Som om begreppet proletariatets diktatur är något vi försöker gömma undan, något som betyder någonting dåligt även för oss och som vi inte vill stå till svars för.

Men tvärtom pratar vi gärna om proletariatets diktatur. Det är ett användbart begrepp för att kunna ge vår syn på klassamhället och demokratin.

PROLETARIATETS DIKTATUR KAN härröras till den franske filosofen Auguste Blanqui, men idag förknippas vi det kanske främst med Karl Marx och Friedrich Engels, som båda levde och verkade under förrförra århundradet. På den här tiden, 1800-tal, hade ordet diktatur en lite annorlunda

Det används ofta för att »bevisa« att man som socialist minsann är både diktaturkramare och antidemokrat.

betydelse än vad det har idag. Det betydde under denna tid ungefär herravälde. Precis som nutidens betydelse är det tydligt att det rör sig om makt och vem som har den, men det är inte på samma sätt förknippat med de kopplingar som vi gör till ordet idag. Att ord och begrepp kan ändra betydelse med tiden är inget unikt eller konstigt; det sker hela

tiden eftersom språket är levande och föränderligt.

Marx använde sig av begreppet för att beskriva hur den socialistiska arbetarstaten, och därmed proletariatet, skulle ha makten i den övergångsperiod som råder mellan kapitalism och kommunism.

Proletariatets diktatur är alltså tillfällig, inte permanent. Men för att prata om proletariatets diktatur måste man också först prata lite om marxismens syn på staten.

DEN MARXISTISKA TANKEN om staten som sådan är att den uppkommit ur motsättningen mellan klasserna. Lenin skriver till exempel i Staten och revolutionen att »staten är en produkt och en yttring av klassmotsättningarnas oförsonlighet. Staten uppkommer där, då och i den mån klassmotsättningarna objektivt inte kan försonas. (...) Enligt Marx skulle staten varken kunna uppkomma eller bestå om försoning mellan klasserna vore möjlig.« Friedrich Engels, som tillsammans med Marx formulerade många texter som kom att få avgörande betydelse

för arbetarrörelsen, skriver i Familjens, privategendomens och statens ursprung att staten »utgör beaktelsen att detta samhälle (klassamhället) invecklat sig i en olöslig motsägelse med sig själv, splittrats i oförsonliga motsättningar, som det inte är i stånd att avskaffa.«

Enligt Marx och Engels är alltså statens syfte att en klass, med statens hjälp, ska kunna härska över en annan. Och därmed att det inte finns något behov av en stat när det inte finns några klassmotsättningar. Men klassmotsättningar kommer ju att finnas så länge det finns klasser, och behovet av en stat skulle alltså upphöra först när själva klasserna upphör att finnas.

I ETT SOCIALISTISKT SAMHÄLLE kommer det fortfarande att finnas klasser, och staten kommer alltså även i socialismen kunna fylla en funktion. Här kommer proletariats diktatur in i bilden. I Kritik av Gothaprogrammet skriver Marx: »Mellan det kapitalistiska och det kommunistiska samhället ligger den period då det ena revolutionärt omvandlas i det andra. Därtill svarar också en politisk övergångsperiod, vars stat inte kan vara något annat än proletariats revolutionära diktatur.«

Med diktatur i den här meningen menas alltså inte att en enskild person, ett parti eller en militärjunta har makten - så som i Francos Spanien eller militärjuntas Grekland - utan att en hel klass har makt över en annan. Under socialismen:

arbetarklassen, proletariatet, har makt över kapitalistklassen i det som kallas proletariats diktatur. Och i motsatt situation, som rådde på Marx tid och som råder än idag: marknadens diktatur där kapitalistklassen har makt över arbetarklassen.

OCH MARKNADENS DIKTATUR, vad menar vi när vi pratar om den? Själva poängen med den fria marknaden, menar de som förespråkar den, är ju att den är just fri. På den fria marknaden har vi alla lika möjligheter att agera. Som kommunister menar vi att det är tvärtom. Friheten för merparten av jordens befolkning, vi som arbetar, är begränsad och i många fall tyvärr helt obefintlig. Oavsett hur mycket vinst vi producerar tillfaller den inte oss. Den tillfaller den eller dem som äger våra

arbetsplatser. Och vilka är det? I en majoritet av fallen är det privata intressen.

Och eftersom vi lever i ett samhälle där storleken på våra plånböcker och siffrorna på våra bankkonton är avgörande för vilka val vi kan göra, blir vår frihet självklart alltmer begränsad

ju större del av vinsten arbetsköparna plockar åt sig.

MARKNADENS MAKTTÄLLER herravälde är alltså det som vi kallar för marknadens diktatur. Den fria marknaden är inte fri, utan begränsar oss och gör oss ofria. För i marknadens diktatur är samhället uppdelat i två delar: den ekonomiska delen och

den politiska delen. Den politiska delen innehåller ett litet mått av demokrati. Vårt inflytande i politiken är väldigt begränsat, men finns ändå där genom att vi vart fjärde år får rösta i val till riksdag, kommun och landsting.

I den ekonomiska delen råder däremot ingen rösträtt, ingen demokrati, vilket möjliggör den enormt orättvisa fördelningen av resurser som råder. Enligt en rapport utgiven i januari 2017 uppger hjälporganisationen Oxfam att åtta personer äger lika mycket som den fattigaste hälften av jordens totala befolkning. Det är svindlande siffror och i dem finns inte ett spår av demokrati.

Så istället för denna så kallade »demokrati« - den liberala demokratin som vi nu lever i, och som i praktiken faktiskt har ytterst få demokratiska inslag - vill vi kommunister ha något annat. Vi vill ha ett samhälle där demokratin inte tar stopp efter att vi gått och röstat en gång vart fjärde år. Vi vill ha ett samhälle där demokratin inte är halv, utan hel och fullständig, och omfattar både politiken och ekonomin. Vi vill att de verkliga samhällsbyggarna, arbetarklassen, också ska vara de som bestämmer. På sina arbetsplatser och i samhället i stort.

Säg att en fabrik anses gå med för lite vinst. I dagens Sverige, där marknadens diktatur råder, kommer den att läggas ner utan att tillfråga de som arbetar där. Detta kan vi veta säkert, för det händer runt omkring oss hela tiden. Ett färskt exempel är Findus i skånska Bjuv, som just nu håller på och monterar ner. Fabriken har varit lönsam och försett 450 personer med arbete, men det

Vi vill ha ett samhälle där demokratin inte tar stopp efter att vi gått och röstat en gång vart fjärde år.

riskkapitalistiska företaget Nomad Foods som äger fabriken anser ändå inte att den bör finnas kvar. Ett annat exempel är Ericsson, som planerar att lägga ner sin tillverkning i Sverige helt och istället förlägga den till exempelvis Indien. Bara i Borås kommer 700 människor förlora sitt arbete.

Detta sker i ett samhälle som säger sig vara en demokrati.

Men var ligger demokratin i det här? Svaret är ingenstans, eftersom detta beslut fattats inom den sfär där vi inte har något inflytande.

I DET SAMHÄLLE SOM VI kommunister tänker oss skulle detta vara helt otänkbart. I ett samhälle där demokratin omfattar alla delar av samhället, även en fabrik, skulle detta inte kunna beslutas över våra huvuden. Detta eftersom makten skulle ligga hos majoriteten istället för hos det lilla fåtalet. Och vägen mot det samhället, i övergången mellan det gamla och det nya, kommer det vi kallar proletariats diktatur kunna göra det möjligt.

Det första exemplet på proletariats diktatur är den så kallade Pariskommunen, som både föddes och dog 1871. 20 år senare, i ett förord till Marx Inbördeskrig i Frankrike skrev Engels: »Den tyske kälkborgaren har ånyo råkat i en hälsosam skräck vid ordet: proletariats diktatur. Nåväl, mina herrar, vill ni veta hur denna diktatur ser ut? Betrakta Pariskommunen. Den var proletariats diktatur.« Pariskommunen blev kortlivad; efter tre månader tog förtryckarna makten tillbaka.

Text: Moa Hamark